

5

ΥΓΕΙΑ
& ΖΩΗ

Τα σχολικά
ατυχήματα
και
η πρόληψή τους

Τα σχολικά ατυχήματα και η πρόληψή τους

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, ως ατύχημα χαρακτηρίζεται το απρομελέτητο αλλά πολυπαραγοντικό συμβάν που οδηγεί σε αναγνωρίσιμη βλάβη. Με την κυριολεκτική σημασία της λέξης, ατύχημα σημαίνει ένα συμβάν που οφείλεται σε έλλειψη τύχης.

Σήμερα, θεωρείται ατύχημα το γεγονός που συμβαίνει αιφνίδια, ανεξάρτητα από την ανθρώπινη θέληση, προκαλείται από εξωτερική αιτία και έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση σωματικής ή διανοητικής βλάβης.

Ο όρος «Πρόληψη και έλεγχος ατυχημάτων» αναφέρεται στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του προβλήματος με εναλλακτικές στρατηγικές που περιλαμβάνουν:

- α.** την πρωτογενή πρόληψη, η οποία έχει στόχο τον περιορισμό ή την τροποποίηση των αιτιολογικών παραγόντων των ατυχημάτων,
- β.** την επείγουσα αντιμετώπιση, για τη σταθεροποίηση του τραυματία και την αντιμετώπιση της βλάβης που προκλήθηκε και
- γ.** την αποκατάσταση και τη διατήρηση κατά το δυνατόν της λειτουργικής επάρκειας του παθόντος στο προ του τραυματισμού επίπεδο.

Τα ατυχήματα αποτελούν σήμερα σοβαρό πρόβλημα Δημόσιας Υγείας και στη χώρα μας έχουν πάρει διαστάσεις επιδημίας. Αποτελούν την πρώτη αιτία θανάτου και μακροχρόνιας αναπηρίας στα παιδιά.

Ο τύπος που θα συμβεί ένα ατύχημα σε παιδί, εξαρτάται από το στάδιο ανάπτυξής του, και συμβαίνει όταν οι απαιτήσεις για ένα συγκεκριμένο έργο ξεπερνούν την ικανότητά του να το πετύχει με ασφάλεια.

Η περιέργεια και η έλλειψη επίγνωσης του κινδύνου, η γοητεία της περιπέτειας καθώς και η αναζήτηση της εκτίμησης και του θαυμασμού από τους άλλους, ωθούν τα παιδιά σε απαγορευμένες, τολμηρές και ριψοκίνδυνες πράξεις, με αποτέλεσμα να είναι ιδιαίτερα επιρρεπή στα ατυχήματα.

Οι παράγοντες που εμπλέκονται στην πρόκληση των παιδικών ατυχημάτων μπορούν να διακριθούν σε:

- α.** Παράγοντες που σχετίζονται με τον ίδιο το παιδί, όπως είναι η ηλικία και το στάδιο ανάπτυξής του, το φύλο, η επιρρέπεια στα ατυχήματα.
- β.** Παράγοντες που έχουν σχέση με το περιβάλλον, μέσα στο οποίο το παιδί ζει και μεγαλώνει, όπως είναι το φυσικό περιβάλλον διαβίωσης του παιδιού,

1. Η κ. Αικ. Νεστορίδου είναι ιατρός, επίκουρη καθηγήτρια του τμήματος Δημόσιας Υγιεινής,
2. Η κ. Θ. Πιρπινιά είναι φοιτήτρια του τμήματος, 3. Η κ. Α. Δασκαλάκη είναι νηπιαγωγός.

το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας, η δημογραφική κατάσταση της οικογένειας, η επίβλεψη του παιδιού, το νομοθετικό πλαίσιο.

Ως σχολικά χαρακτηρίζονται τα ατυχήματα που συμβαίνουν κατά τη μετάβαση, την παραμονή και την αποχώρηση των μαθητών από τα σχολεία. Τα παιδιά περνούν στο σχολείο ένα μεγάλο κομμάτι της ημέρας τους και μάλιστα σε μια ηλικία που η προσπάθεια ένταξης και επιβολής τους στην ομάδα των συνομηλίκων τους είναι αυτοσκοπός. Έτσι οδηγούνται σε επικίνδυνες και ακραίες συμπεριφορές. Στην περίπτωση μάλιστα που η επιτήρησή τους είναι ελλιπής και ο αριθμός των υπευθύνων για την επιτήρησή τους εκπαιδευτικών δεν είναι ο ιδανικός, η πιθανότητα να συμβεί ατύχημα στο σχολείο αυξάνει περισσότερο.

Ειδικότερα, τα σχολικά ατυχήματα στη χώρα μας αποτελούν το 1/3 περίπου των ατυχημάτων στα παιδιά σχολικής ηλικίας. Οι έρευνες της νοσηρότητας λόγω ατυχήματος στη χώρα μας, και ειδικότερα αυτά που συμβαίνουν στο σχολείο, είναι περιορισμένες. Σύμφωνα με παγκόσμια έρευνα περίπου το 10 - 25% των παιδικών και εφηβικών τραυματισμών συμβαίνουν στις σχολικές εγκαταστάσεις. Περίπου 4 εκατομμύρια παιδιά τραυματίζονται ετησίως στο σχολικό περιβάλλον. Επίσης, σύμφωνα με τις ίδιες μελέτες, τα θανατηφόρα σχολικά ατυχήματα είναι περιορισμένα, καθώς υπολογίζονται στο 1 στα 400 ατυχήματα για την ηλικιακή ομάδα των 5 - 19 ετών.

Την πρώτη θέση μεταξύ των σχολικών ατυχημάτων κατέχουν οι πτώσεις από ύψος (50%) και απ' αυτές το 1/3 συμβαίνουν στο χώρο των αθλοπαιδιών και τα 2/3 στο προαύλιο του σχολείου.

Τα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου τραυματίζονται κυρίως στο κεφάλι και στο πρόσωπο, ενώ τα παιδιά του Γυμνασίου κυρίως παθαίνουν διαστρέμματα και κατάγματα.

Τα κατάγματα συμβαίνουν κατά 50% στα άνω άκρα, 28% στα κάτω άκρα, 20% στο κεφάλι κατά 2% στον κορμό.

Την ώρα του διαλείμματος συμβαίνει ο μεγαλύτερος αριθμός των ατυχημάτων (50%). Ακολουθούν τα ατυχήματα μέσα στην τάξη (31%) και αυτά που παρατηρούνται κατά τη διάρκεια του μαθήματος της γυμναστικής (13%).

Οι μήνες που ο καιρός είναι καλός, όπως οι πρώτοι μήνες του Φθινοπώρου και οι μήνες του καλοκαιριού, κατέχουν την πρωτιά στα ατυχήματα των εξωτερικών χώρων.

Πρόληψη Παιδικών Ατυχημάτων

Πρώτιστο θέμα Δημόσιας Υγείας, όλων των προηγμένων χωρών, αποτελεί η πρόληψη των παιδικών και γενικότερα των ατυχημάτων.

Η πρόληψη των παιδικών ατυχημάτων μπορεί να είναι:

1. Πρωτογενής ή ενεργητική πρόληψη,

που αποσκοπεί στη μείωση της πιθανότητας να συμβεί ένα ατύχημα και περιλαμβάνει μέτρα όπως η τοποθέτηση των πριζών σε ύψος και η κάλυψή τους, η τήρηση αυστηρών προδιαγραφών στα σχολικά έπιπλα, κ.λπ.

Για την ασφαλή διέλευση των παιδιών από διαβάσεις πεζών που βρίσκονται σε επικίνδυνα σημεία κοντά σε σχολεία, τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας, εφαρμόζεται με πολύ καλά αποτελέσματα ο θεσμός των εθελοντών σχολικών τροχονόμων, που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους μετά από ταχύρυθμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα από την Τροχαία.

2. Δευτερογενής ή παθητική πρόληψη,

που αποσκοπεί στη μείωση των συνεπειών από το ατύχημα και περιλαμβάνει τα μέτρα που βοηθούν το θύμα να τραυματιστεί όσο το δυνατό λιγότερο ή και καθόλου (π.χ. πρόσβαση οχημάτων στον αύλειο χώρο μέχρι την είσοδο του κτιρίου, πυροσβεστήρες, ύπαρξη φαρμακείου στο χώρο του σχολείου κ.λπ.). Φυσικά, προτεραιότητα έχουν τα μέτρα για την ενεργητική πρόληψη.

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας προκειμένου να καθιερωθεί ενιαία στρατηγική στην πρόληψη για τα ατυχήματα προτείνει ορισμένους **βασικούς άξονες**.

1. Οργάνωση

Απαιτείται η διαμόρφωση ενιαίας εθνικής πολιτικής με συντονιστή έναν ειδικό φορέα, που θα εξασφαλίζει καλή επικοινωνία με τις τοπικές υπηρεσίες της περιφέρειας οι οποίες θα είναι υπεύθυνες για τη συλλογή στοιχείων, την ανάπτυξη προγραμμάτων και ερευνητικών δραστηριοτήτων.

2. Έρευνα

Πρέπει να είναι σύγχρονη και να επικεντρώνεται στα τρέχοντα προβλήματα λαμβάνοντας υπ' όψη της και τις τοπικές συνθήκες. Τα δεδομένα πρέπει να είναι πρόσφατα γιατί οι συνθήκες δεν είναι πάντοτε ίδιες και αλλάζουν με το χρόνο.

3. Εκπαίδευση

Αφορά στην εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων Υγείας που θα προβάλλουν τη σημασία της πρόληψης των ατυχημάτων με έμφαση στην ανάγκη εκπαίδευσης των παιδιών, των γονέων, των δασκάλων κ.λπ. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει να προσαρμόζονται στην ηλικία του παιδιού, να εφαρμόζονται σε όλη τη διάρκεια της σχολικής ζωής και να περιέχουν θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις για την ασφάλεια και τα μέτρα πρόληψης των ατυχημάτων.

4. Νομοθεσία

Κάθε χώρα έχει τη δική της νομοθεσία που πρέπει να αναπροσαρμόζεται συνεχώς στους νέους τρόπους ζωής και ανάλογα με τα στοιχεία από πρόσφατες έρευνες. Κάθε χώρα πρέπει να έχει ένα φορέα που θα καθορίζει τις προδιαγραφές για την κατασκευή των προϊόντων της βιομηχανίας και ιδιαίτερα των παιχνιδιών από πλευράς ασφάλειας.

Απαιτήσεις για την αποφυγή ατυχημάτων στους εσωτερικούς χώρους του σχολείου

Για να είναι αποτελεσματική η μείωση των κινδύνων στον εσωτερικό χώρο των σχολικών κτιρίων επιβάλλεται:

1. Κάθε σχολικό κτίριο να χρησιμοποιείται από την συγκεκριμένη βαθμίδα για την οποία σχεδιάστηκε.

2. Να δημιουργούνται κατάλληλες συνθήκες εργασίας στο παιδί, ώστε να μην οδηγείται σε αλόγιστες ενέργειες από ψυχολογικά αίτια. Τέτοιες συνθήκες είναι η ισόρροπη κατανομή του σχολικού χρόνου σε ώρες διδασκαλίας (παθητική συμμετοχή του παιδιού), σε ώρες ασκήσεων (συμμετοχή στη δράση - ανάπτυξη κρίσης και παρατήρησης) και σε ελεύθερο χρόνο (εκτόνωση της συσσωρευμένης ενεργητικότητας μέσα).

3. Πόρτες

- Οι πόρτες σε στενούς διαδρόμους δεν πρέπει να βρίσκονται η μία απέναντι από την άλλη και οι ακτίνες ανοίγματος τους να μην διασταυρώνονται.
- Οι πόρτες των αιθουσών διδασκαλίας να ανοίγουν προς τα έξω.
- Σε χώρους δυναμικότητας μεγαλύτερης των 80 ατόμων, οι πόρτες που ανοίγουν σε χώρους διάσωσης, πρέπει να ανοίγουν στην διεύθυνση φυγής.
- Οι πόρτες των εξόδων κινδύνου, πρέπει να ασφαρίζονται μόνο από μέσα, με τέτοιους μηχανισμούς που μπορούν να ανοίξουν εύκολα ακόμα και από παιδιά.

4. Υαλοστάσια

- Τα υαλοστάσια που προβλέπονται σε οποιοδήποτε κούφωμα και χώρο, να φέρουν υαλοπίνακες ασφαλείας τύπου LAMINATED. Είναι αποδεκτές κατασκευές από υαλότουβλα αναλόγων προδιαγραφών.
- Για τον καθαρισμό της επιφάνειας του κρυστάλλου, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η λειτουργικότητα του κουφώματος. Σε υαλοστάσια κουφωμάτων που γειτνιάζουν με χώρους ελεύθερης δραστηριότητας του παιδιού, πρέπει να χρησιμοποιούνται μορφές κουφωμάτων με μικρές γυάλινες επιφάνειες για λόγους ασφαλείας.
- Τα παράθυρα πρέπει να ασφαλισθούν με πρόσθετα μέσα όπως είναι η ποδιά παραθύρου (ελάχιστο βάθος 0,20m και ύψος 1,10m) και το κιγκλίδωμα (ελάχιστο ύψος 1,10m σε απόσταση 0,20m μπροστά από το τζάμι)
- Οι ντουλάπες και οι βιτρίνες που είναι τοποθετημένες σε χώρους διαλλείματος, πρέπει να είναι προστατευμένες με μεταλλικό πλέγμα σε ύψος κάτω από 1m. Οι υαλόθυρες και άλλες υαλωτές επιφάνειες που φθάνουν μέχρι το δάπεδο και

βρίσκονται σε προσπελάσιμους χώρους ή χώρους κυκλοφορίας να είναι από διαφανή πλαστική ύλη και να έχουν επισήμανση με ειδικά σύμβολα ώστε να αναγνωρίζονται εύκολα.

5. Κλιμακοστάσια - σκάλες και κεκλιμένα επίπεδα

- Τα κλιμακοστάσια πρέπει να έχουν ευθύγραμμα σκέλη που ενώνονται μεταξύ τους με ορθογώνια πλατύσκαλα.
- Τα ρίχτια στις σκάλες δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερα από 17 cm και μικρότερα από 15 cm και τα πατήματα δεν πρέπει να είναι μικρότερα από 28 cm και μεγαλύτερα από 30 cm. Η επιλογή των συγκεκριμένων διαστάσεων πρέπει να γίνεται σύμφωνα με την ηλικία των παιδιών που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένη σχολική βαθμίδα.
- Σε πατήματα με λεία επιφάνεια πρέπει να τοποθετείται αντιολισθητική ταινία συνεπίπεδη με το πάτωμα και πριν από την ακμή. Οι ίδιες ακμές πρέπει να είναι επίσης ελαφρά στρογγυλεμένες.
- Το ύψος του κιγκλιδώματος της σκάλας να έχει καθαρό ύψος 1,10 m και η μορφή του να μην επιτρέπει την αναρρίχηση και το πέρασμα των παιδιών μέσα στο κενό. Οι κουπαστές της σκάλας πρέπει να είναι προσιτές στους μαθητές και να είναι κατάλληλες για τη στήριξη τους, η μορφή τους δε να μην προκαλεί τραυματισμούς. Να αποφεύγονται οι μυτερές γωνίες πάνω στο κάγκελο και την κουπαστή.
- Οι σκάλες πρέπει να έχουν και στις δύο πλευρές χειρολαβές, οι οποίες να συνεχίσουν και στο πλατύσκαλο.
- Για σκάλες με πλάτος πάνω από 5,00m και με περισσότερα από 5 σκαλοπάτια να τοποθετούνται ενδιάμεσες χειρολαβές.
- Τα κεκλιμένα επίπεδα στους διαδρόμους πρέπει να έχουν κλίση το πολύ ως 5%.

6. Κιγκλιδώματα

- Τα κάγκελα των εξωστών πρέπει να έχουν ύψος 1,10 m και η κατασκευή τους να μην επιτρέπει την αναρρίχηση των παιδιών. Σε κάγκελα με κάθετα στοιχεία, η αξονική απόστασή τους να μην είναι μεγαλύτερη από 10 cm.
- Όπου απαιτούνται κάγκελα προστατευτικά στα υαλοστάσια των κτιρίων, αυτά πρέπει να

τοποθετούνται κατά τρόπον ώστε να εξασφαλίζουν τον καθαρισμό των υαλοστασίων.

- Τα οικόπεδα των διδακτηρίων να έχουν περιμετρική περίφραξη ύψους 2,00 m, εκ των οποίων 0,50 cm - 1 m συμπαγή περίφραξη και το υπόλοιπο τμήμα κιγκλιδώμα.

7. Εξοπλισμοί

- Οι ακμές των σταθερών ή κινητών εξοπλισμών (όπως έπιπλα, πίνακες, ιματιοθήκες, θερμαντικά σώματα καθώς και αντικείμενα τέχνης) πρέπει να είναι στρογγυλεμένες ή τουλάχιστον με αποτμημένες γωνίες.
- Οι Γωνίες και τα άγκιστρα εξοπλιστικών μέσων (όπως άγκιστρα με ιματιοθήκες) που προεξέχουν σε χώρους κυκλοφορίας, να είναι έτσι ασφαλισμένα και να έχουν τέτοια μορφή, ώστε να μην προκαλούν κινδύνους ατυχημάτων.
- Ο τρόπος στηρίξεως των εξοπλισμών, καθώς και οι συνδέσεις των αγωγών παροχής, να διατάσσονται έτσι ώστε να μην είναι επικίνδυνη η κυκλοφορία.
- Τα κινητά μέρη εξοπλισμών πρέπει να πληρούν τις προδιαγραφές τους και να είναι μορφωμένα με τέτοιο τρόπο που να αποφεύγονται οι τραυματισμοί.
- Στον χώρο των εργαστηρίων που χρησιμοποιείται για θεωρητική διδασκαλία και πρακτική άσκηση, η απόσταση μεταξύ των τραπεζιών εργασίας και του χώρου διδασκαλίας να είναι το ελάχιστο 0,85 m. Όταν οι μαθητές εργάζονται σε διαφορετικά τραπέζια, πλάτη με πλάτη, η απόσταση μεταξύ τους να είναι το ελάχιστο 1,50 m.
- Στα τραπέζια των εργαστηρίων που υπάρχουν μόνιμα τοποθετημένες σωληνώσεις διαφόρων παροχών και αποχέτευσης, οι στηρίξεις να είναι ασφαλισμένες από κάθε κίνδυνο αποκόλλησης και προφυλαγμένες από οποιαδήποτε φθορά.

Βασικά σημεία ελέγχου ασφαλείας στα σχολεία

1. Τροχαία σήμανση

Να υπάρχουν πινακίδες που να προειδοποιούν ότι υπάρχει σχολείο και ότι πρέπει να μειωθεί η ταχύτητα των οχημάτων σε όλους τους πλησίον δρόμους που οδηγούν στο σχολείο.

2. Προσβάσεις

Να γίνει, σε συνεργασία με την Τροχαία, ειδική ρύθμιση της κυκλοφορίας στην περιοχή.

3. Διαβάσεις πεζών

Να υπάρχει κάθετη σήμανση (πινακίδων) και λευκή οριζόντια σήμανση στον δρόμο.

4. Κάγκελα στην εξώπορτα

Να τοποθετηθεί εμπόδιο στο πεζοδρόμιο μπροστά από την εξώπορτα, ώστε οι μαθητές-μαθήτριες να μην μπορούν να βγουν τρέχοντας κατευθείαν στον δρόμο.

5. Πυροσβεστήρες

Να τοποθετηθεί ικανός αριθμός πυροσβεστήρων σε όλους τους χώρους.

6. Πόρτες

Να ανοίγουν προς τα έξω.

7. Τζάμια

Τα τζάμια στις πόρτες και τα τζάμια που βρίσκονται τουλάχιστον μέχρι ύψος 2 μέτρων, να είναι τζάμια ασφαλείας (με προδιαγραφές).

8. Ηλεκτρικό σύστημα

Οι πρίζες να έχουν γείωση, να υπάρχει αυτόματος διακόπτης ηλεκτροπληξίας, να μην κρέμονται καλώδια, οι πρίζες σε νηπιαγωγεία και δημοτικά να είναι ψηλά, να μην υπάρχουν καλώδια εκτεθειμένα.

9. Αθλητικοί χώροι

Να εφαρμόζονται οι προδιαγραφές για μπασκέτες, γήπεδα, όργανα κλπ και να γίνεται σωστή συντήρηση των οργάνων γυμναστικής.

10. Χώροι διαλείμματος

Να μην υπάρχουν επικίνδυνα σημεία και το έδαφος να μη δημιουργεί κινδύνους σε περίπτωση πτώσης μαθητή (π.χ. πολύ ανώμαλο έδαφος ή ύπαρξη κομματιών γυαλιού).

Τα ατυχήματα αποτελούν το σημαντικότερο πρόβλημα υγείας παιδιών και νέων ατόμων και είναι εμφανές ότι αποτελεί κοινωνική ανάγκη να σταματήσουν να υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής τους και ή ακόμη και να τη στερούν. Αν η λέξη ατύχημα εμπεριέχει την έννοια της τύχης, στην πράξη δεν φαίνεται να είναι αποτέλεσμα κακής τύχης, αλλά αποτέλεσμα άγνοιας ή απροσεξίας. Η εμπειρία άλλων χωρών έχει δείξει ότι η αντιμετώπισή τους είναι εφικτή και η επιδημία

είναι δυνατό να τεθεί υπό έλεγχο, εάν εφαρμοστούν επιτυχή προγράμματα πρόληψης.

Για πολλές δεκαετίες τα ατυχήματα αντιμετωπιζόταν χωρίς συντονισμό και πρόγραμμα και μόνο τα τελευταία χρόνια αποτελούν πρώτη προτεραιότητα των Υπηρεσιών Υγείας των προηγμένων χωρών. Στα πλαίσια αυτά γίνονται προσπάθειες για την πληρέστερη μελέτη των αιτιών, της επιδημιολογίας, της αντιμετώπισης και κυρίως της πρόληψης των ατυχημάτων και δημιουργούνται ειδικά κέντρα όπου τα θύματα των ατυχημάτων αντιμετωπίζονται συντονισμένα και έγκαιρα από ομάδες ειδικών επιστημόνων. Στο σχόλιο του ο **Everett Koop** στην κατάθεση του στο Κογκρέσο, το 1989, για το θέμα των παιδικών ατυχημάτων ανέφερε: «αν υπήρχε κάποια λοιμώδης αρρώστια που θα σκότωνε τα παιδιά μας με τόση ορμή όσο τα ατυχήματα, τότε ο κόσμος θα είχε ξεσηκωθεί απαιτώντας να σταματήσει αυτή η εκατόμβη».

Βιβλιογραφία

1. Κουρή Ν., Πετρίδου Ε., Σκαλκίδης Γ., Ρεβίνη Κ., Τριχόπουλος Δ. Σχολικά ατυχήματα σε σχέση με κοινωνικοοικονομικούς και οικογενειακούς παράγοντες. Ιατρική 1995; 68(6): 603-608
2. Οδηγός Μελετών για διδακτήρια όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων 2006
3. Παπαδόπουλος Ι. Στ. Περισσότερη Ασφάλεια στα σχολεία. TITAN. Αθήνα 2005
4. Τσουμάκας Κ. Παιδικά Ατυχήματα. Εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης. Αθήνα 2005
5. Mark L. Rosenberg, Juan G. Rodriguez, Terence L. Chorba. Childhood Injuries: Where We Are. Paediatrics 1990; 86(6): 1084-1091.
6. School Health Guidelines to Prevent Unintentional Injuries and Violence. MMWR 2001; 50(RR22):1-46.
7. Seffrin J.R. The comprehensive school health curriculum: Closing the gap between state of the art and state of the practice. Journal of School Health 1990; 60(4): 151-156.